

नेपाल भाषाया अन्तर्राष्ट्रियकरण

□ दरशा नेवामि

अमेरिका

नेपाल भाषां खँ ल्हाइपिं नेवाःत नेपाःगालय् जक लिक्नुना मच्चंसे आधुनिक नेपाःया थी थी जिल्लां नं तापाक्क जक मखु एशिया महादेशं नं तापाक्क न्यनाच्चंगु दु । अकें थ्व इलय् नेपाल भाषायात अन्तर्राष्ट्रियकरण यायेगु पाखें नं भीगु मिखा ब्वये माःगु दु । थौंतेक नेपाल भाषा च्वयेगु माध्यम नेपाल लिपि, रञ्जना लिपि त्वःताः देवनागरीयात पाचिनाः गुलि व्यापकता बी फत व स्वयाः नं अप्वः व्यापक यायेमाःगु दु ।

थ्व हे भ्क्वलय् नेपाल भाषायात अन्तर्राष्ट्रियकरण यानायंकेगु पाखे छगू प्रस्ताव न्ह्यथनाच्चना । तर थुकिया बारे थी थी न्ह्यसः नं दयेफु । छाय् अन्तर्राष्ट्रियकरण यायेमाःगु अथवा गथे यानाः अन्तर्राष्ट्रियकरण याना यंकेगु ?

थौंया नीछ्गूगु शताब्दीइ नेवाः भाय् ल्हाइपिं नेवाःत हलिमय् न्यनावनाच्चंगु तथ्यया लिधंसाय् इपिं पाखें जन्म जूपिं न्हू पुस्ताया नेवाःतय्सं थःगु भाय् म्हमसियाः वनाच्चन । तर इमित भाय् स्यनेगु भ्क्वलय् नेपाल लिपि अथवा देवनागरि आखः स्यनाः थाक्केगु स्वयाः इमिसं सःगु भाय् अंग्रेजीया माध्यमं अथवा रोमन लिपिया माध्यमं स्यनेगु जुल धाःसा अःपुक सय्काकाइगु विश्वास दु । तर थ्व खँयात सम्बन्धित निकाय वा वर्गपिन्सं खः कथं थुइकाकाइ धैगु आशा नं याना । थौंकन्हय् थ्व हलिमय् न्हापा थें गुरु-शिष्य (One to one) परम्परा मदये धुंकल । अनलि छम्ह गुरु, तःम्ह शिष्य (one to many) या परम्परां स्कूल दयावल । थौंया अत्याधुनिक युगय् Internet या संसार व्यापक जुयाः छगः Computer या माध्यमं द्वालद्वः मनूतय्त छक्वलं स्यने फैगु माध्यमया विकास जुयावयाच्चंगुया कारणं थ्व न्हूगु परम्परायात कःघानावनेमाःगु दु । अकें नेपाल भाषायात व्यापकता बियायंकेत पुलांगु पहयात विस्तारं त्वःफिकाः न्हूगु पह ज्वनाः न्ह्यांवनेमाःगु दु । थ्व हे भ्क्वलय् नेपाल भाषायात सरलीकरण यानाः ब्वने फय्केगु निम्तिं रोमन आखलं च्वयेगु नियमया आविष्कार यायेमाःगु दु । थ्व आखलं युरोपया आपालं भाय् च्वयेगु यानाच्चंगु दु । अझ अमेरिका निवासी दक्षिण पूर्व एशिया (South East Asia) या यक्व मनूतय्सं थःगु भाय् म्वाकातयेत रोमनीकरण यानाच्चंगु उदाहरण नं यक्व दु । थ्व हे परम्परायात लिधंसा कथं नालाः नेपाल भाषायात रोमन आखलं च्वयेगु नियम न्ह्यब्वयाच्चना ।

मा आखः च्वयेगु (Vowel) नियम

नेपाल भाषाया आधारभूत (Basic) खुगः मा आखः क्वय् बियातया कथं च्वयेगु

a	aa	i	u	e	o
अ	आ	इ	उ	ए	ओ

थ्व खुगलं मा आखः ताहाकः जुइथाय् थथे च्वयेगु

a: ah ii uu e: oh

अः आः ई ऊ एः ओः

थ्व खुगलं मा आखः न्हासं थ्वयेक नवायेमाःथाय्

an	aan	in	un	en	on
अं	आं	इं	उं	एं	ओं

थन देवनागरीया फुति चिं (अनुस्वार)यात रोमनया (n) आखलं जक संकेत यानाच्चंगु दु । मा आखः लिपा 'n' घानावःसा जक न्हासं थ्वयेक नवायेगु मेथाय् न हे उच्चारण यायेगु । दसु कथं थथे भिन्नता क्यने ज्यू ।

वं इं ज्वन

wan in jwana

जिं इं ज्वना
jin in jwanaa

(थन “जिन् इन् ज्वना” नवायेगु मखु)

चिना मा आखः (Diphthong)

ai au ae aae ou
ऐ औ अए आए ओउ

चिना मा आखःनाप घानाः वैगु फुतिचिं थथे च्वयेगु

ain aun aen aaen oun
ऐं औं अएं आएं ओउं

विसर्ग छ्यलेगु नियम थथे जुइ :

नेपाल भाषाया नियम कथं आखः लोप जुयाः विसर्ग च्वनीथाय् 'h' घानाः च्वयेगु

नेवार Newaa ra - Newah नेवाः
कपाल Kapaa la - Kapah कपाः

बा आखः (Consonant) च्वयेगु नियम

नेपाल भाषाया बा आखःया व्यवस्थायात विशेष रुपं हिलाबुला याये माःगु खने मदु । रोमन आखःया a,b,c,d निसैं z तकया २६ गः आखः मध्ये a e i o u न्यागः मा आखः त्वःताः ल्यं दुगु थथे खः

b,c,d,f,g,h,j,k,l,m,n,p,q,r,s,t,v,w,x,y,z

थुकी नं f,q,v,x,z न्यागः नेपाल भाषाय् छ्यले म्वाः, ल्यं दुगु भिन्त्यागः जक छ्यलाच्चंसां गाः ।

b c d g h j k l m n r s t w y
ब च द ग ह ज क ल म न र स त व य

रोमनया स्वंगःगु आखः (c) गनं गनं (K) उच्चारण यायेमाःगुलिं नेपाल भाषां च्वयेबलय् (च) न्वायेत (ch) यायेगु बांलाइ अले अलमले नं जुइमखु ।

can cold come
क्यान कोल्ड कम्

तर chair chess china
चेय् चैस चाइना

थ्व कथं रोमन आखलय् मदुगु नेपाल भाषाया बा आखःत थथे च्वयेगु -

ख घ छ भ थ ध फ भ श
kh gh chh jh th dh ph bh sh

थन फुकय्सं (h) घानाः च्वयेगु व्यावहारिक जू । तर देवनागरीइ दयाच्चंगु संयुक्त आखः त्र, क्ष व ज्ञयात रोमनं हिलेबलय् tr, tsh व jn यानाः च्वयेगु ।

नेपालभाषाया भाषिक विशेषता कथं **ङ, ञ व ण** गनं गनं छ्यले हे माल धा:सा थ्व न्हासं थ्वयेक नवायेमा:गु वा आख:यात रोमनं हिलेबल्य् ng, yn व hn यायेगु । नेपाल भाषाय् गनं गनं मेगु भासं दुहां वैगु शब्दय् **ट ठ ड ढ** च्वये मा:सा रोमनय् T, Th, Di, Dh याना: छ्यलेगु ।

थुलि नियम सय्के फत धा:सा नेपाल भाषायात रोमन आखलं हिला: च्वयेवं व आख: ब्वनेस:पिं न्त्याम्हसिनं नं नेपाल भाषा ब्वने सइ ।

थ्व बाहेक नेपाल भाषाया विशेषता कथं चिना आख: स्वाना: वैगु **व व य** घाना: जक मखु **म न र ल वं म्ह न्ह र्ह ल्ह** जुइगु नियम दु । थ्व फुकं अ:पुक हे mh, nh, rh, lh महाप्राणीकरण जुइ, मेगु **ब** घाना: **व य** घाना: वल धा:सा न्हापां वा आख: निं न्त्योने च्वनी अले तिनि स्वाना: वैगु आख: तयेगु । उद्वाहरण कथं थथे च्वयेगु -

क्वात	ग्यात	ख्यात	ख्वल
kwaata	gyaata	khyaata	khwala

मेमेगु आख: चिना: वैथाय् वा आख: तुं देतनावइ ।

थन न्त्यथनागु रोमनीकरणया नियम बांलाक थुल धा:सा नेवा: मस्त जक मखु रोमन आख: ब्वने स:पिं न्त्याम्हसिनं नं नेवा: भाय् सय्का: च्वये फौगु विश्वास कयाच्वना । थुकी छिकपिनिगु बिचा: च्वयाहयादीत इनाप यानाच्वना । सुभाय् ।

दसु कथं थन खँत्वा: छत्वा: न्त्यब्वयागु दु ।

थ्व नीछ्गूगु शताब्दीइ पला: छिनाच्वंगु अवस्थाय् नेवा:तय्गु अस्तित्व नेपा: गालं पिने जक मखु देशं पिने प्रवासं नं तापाक्क अमेरिका, जापान, वेलायत, अस्ट्रेलिया थ्यंक न्त्यनाच्वंगु दु । तर नेपा: देय् दुने च्वना: नेवा: म्हसीकायात गुलि महत्व बिइमा:गु ख: उलि बियाच्वंगु खनेमदु । तर नेपा: पिने पिहां वयेवं नेवा: म्हसीकायात छ्गू महत्वपूर्ण विषय थुइका वयाच्वंगु दु । नेपा:गालय् च्वनेवं, नेवा: धायेके ग्या:पिं नेवा:त पिहां वयेवं 'जि नेवा:' धायेके मास्ते व:पिं नं खना । नेपा: गालय् नेवा:तय्गु भाय् थकायेत सना जुइवं लजगा: मद्रुपिं मन्तूतय्गु ज्या धायेगु व कम्प्युनिष्ट विचार धका: द्रुपं बिइपिन्सं थौं नेवा: जुया: म्वाना थ:त अति गौरव ता: धका: महशुस याना हयाच्वंगु दु । तर नेपा:गालं पिहां मव:सा नेवा: ख:सां नेवा: पह: पिहां मवयाच्वंगु चायेके फु ।

thaw nii chhagu:gu shataabdii palaah chhinaa chwongu awasthaaye Newahtayegu astitwo Nepaah gaalan pine jaka makhu deshan pine prawaasan nan taapaakka America, Japan, Belayat Australia thyanka nyanaa chwongu du. Tara Nepaa dey dune chwonaah Newah mhasiikaa yaata guli mahatwo bii maagu kha uli biyaa chwongu khanemadu. Tara Nepaa pine pihaan wayewan Newah mhasiikaa yaata chhaguu mahatwopurna bishaya thuikaa wayaa chwongu du. Nepaagaalay cwonewan Newah dhaayeke gyaapin Newahta pihan wayewan ji Newah dhaayeke maaste wa:pin nan khanaa. Nepaa gaalay Newahtayegu bhaaye thakaayeta sanaa juiwan lajagaa madupin manu tayegu jyaa dhaayegu wa Communist bichaar dhakaa dwopan biipinsan thaun Newah juyaa mwaanaa: tha:ta ati gaurav taa dhakaa: mahasus yaanaa hayaa chwongu du. Tara Nepaa gaalan pihaan mawasaa Newah kha:saan Newah paha pihaan mawayaa cwongu chaayeke phu. ●